

Izlazi svaki dan osim nedjelje i praznika na cje-
lom akcu. — Cijena mu je
na godinu 16 for., na pol
godine 8 for., za domaće
na četvrt god. 3 fr. 50 av.,
a s poštarinom 4 for. Za
Srbiju 21 for. na godinu.

Zatočnik.

Oglase
prima administracija ovoga
lista u vojnom Sisku, a u
Zagrebu g. Svetomir Galac.

Prijava
za oglašavanje računa se po
cjeniku.

God. II.

U v. Sisku, u ponedjeljak 12. rujna 1870.

Br. 206.

Brzobjavne vijesti „Zatočniku“.

Kraljevica, 10. rujna. Poznati sudac Akurti zatvorio je danas mladoga Brozovića.

Senj, 10. rujna. U Bribiru 9. rujna. Danas je došao sudac Akurti s oružnici ovamo. Pošto je sazvao i otvorio sjednicu, pročitao zastupstvu nalog, izdan i podpisan od njega, kojim diže s časti obćinskoga načelnika Jurja Stipeća. Zatim predloži zastupstvu, da si izabere drugoga načelnika; nu naši vrijedni zastupnici nehtjedoše izabrati.

Rieka, 11. rujna. Sve primorske obćine odlučile podneti kralju predstavku proti nazivu: „ugarsko-hrvatsko primorje“; briberska prva podpiše i odpravi ju dalje, Akurti doznajući za to, dodje sa žandari noću u Bribir, zatvori sudca Stipeća, teško bolujućega Brozovića, sina mu, obćinskoga pandura i poštarski ured briberski zatvori. Razjareno pučanstvo bribersko hoće na Cirkvenicu, da zatvorenike oslobodi; riečki patriote uložile svoj upliv, da odvrte svaku nekreću; sve obćine ipak adresu odlučile podpisati i podneti.

Kraljevica, 11. rujna. Noćas je Akurti poslao žandare u Bribir po oca Brozovića, sudca Stipeća i još trojicu; putnici dolazeći iz Vinodola pripovijedaju, da hiljada Bribiraca noćas kani u Cirkvenicu udariti na kotarski sud; u Primorju vlada veliko ogorčenje.

(Gospodin sudac Akurti prieti u svom očitovanju, koje su doniele Narodne Novine, neka se narodna stranka pazi, da nebi proti njoj narod oružjem skočio. Proti komu skače narod? Opa-
metite se, ljudi, jer nam može puk, zemljai narod dostati najveće
nevolje u vaše lude politike. Ur.)

Vršac, 11. rujna. Danas veliki meeting sbog osude Miletića; kao na novosadskom meetingu i na ovom je zaključena velika deputacija, da ide kralju radi porote u Novomgradu.

Gradski meeting.

Naša omladina i peštansko sveučilište.

→ ** Evo teče druga već godina, što imademo sveučilište u Zagrebu — na papiru. Znamo, da se vrhovni hram nauke nemože u jednu godinu podići; ali znamo i to, da se može zanj u godinu veoma mnogo učiniti. A šta je vlada u tom smjeru do sada učinila od travnja prošle godine? Upravo ništa; jer nije ni osnove za sveučilište saboru pod-
nesla; nije se pobrinula za učiteljske sile, za po-
trebite prostorije, za učevna sredstva, jednom rieču: vlada nije do sada ni jednim činom narodu po-
kazala, da joj je ozbiljno stalo do sveučilišta. S toga neka se vlada netuži, ako je obćenito zavlada-
lo mnijenje, da je odobrenje sveučilišta u načelu bilo proračunano na lahkovjernost našega naroda, kojega se onom koncesijom htjelo zavesti, a da sadanjim vlastodržcem nije ni stalo do sveučilišta.

Ovo se mnijenje podkriepiljuje i time, što se ne samo nije do sada učinilo ništa za savršenje postojećih zavoda sveučilištnimi fakulteti, nego su vladine naredbe minule godine podrovala i raztvorile iste zavode, koje imademo, tako da oni na-
liče pravim ruševinam. Uzmite pravoslavnu aka-
demiju; u njoj se sposobnije mladje sile odpuštaju (Makanec, Brlić), a niti se nemisli, kako bi se drugimi, bar jednakimi, nadomjestile. Plaća je akad. profesorom sveučilj takova, da odbija umnije muzeve od toga zvanja, koje se ljudem nauke ogor-
čava svakojakom sekaturam, massreglovanjem itd. S toga akademija se nesamo nepripravlja za pravo-
slavni fakultet sveučilištni, nego se upravo razoruje. Na što su naše gimnazije, osobito zagrebačka, spale, bez kojih neima budućnosti sveučilištu, to je svakomu dovoljno poznato. Vlada si velikih za nje zaslugah stekla; što je bolje učitelje na sve četiri strane svijeta raztjerala, a njihova mjesta popunila — namjestnima učitelji.

U nas dakle neima u tih okolnostih ni go-
vora o tom, da se školski sustav zakonodavnim putem popravi i usavrši; mi bismo bili zadovoljni, kada bi naša vlada umjela sačuvati naše zavode u onom stanju, u kojih ih nadje.

Sveučilištu dakle ni početak, pravoslavna a-

kademija i srednja učilišta u groznom nazadku —
evo to je stanje naše javne nastave.

S ovimi neprepornimi čini stavite u savez
viest, koju po „Agramerici“ priobćiste, da je na-
ime vlada odredila nekoliko (10 po 300 fr.) št-
pendijah za hrvatske mladiće, koji bi nastavili
svoje nauke na peštanskom sveučilištu: pa vam
netreba velikoga oštromulja, da shvatite njihovu
namjeru i zamašaj. Hrvatsko se sveučilište, prem
je u načelu odobreno, prem je narod znamenitu
svotu zanj doprineo, prem javno mnijenje silno
zahtjeva; hrvatsko se, velim, sveučilište neotvara
pače ništa se nećini, da se doskora otvori; a ovdje
se daju sredstva našoj omladini, da ide u Peštu
na magjarsko sveučilište! Nemora li odavle svaki
Hrvat zaključiti: da se sveučilište u Zagrebu od-
gađja za to, da se hrvatskoj omladini nekadne
prilika, kako bi se izobrazila, izučila u narodnom
duhu, pak da se u isto vrijeme brini, kako bi se
hrvatska omladina u Pešti otudjila, pripravila za
pomagarenje, i tim put utrđ pomagarenju hrvat-
ske inteligencije ili bar onomu djelu njezinu, koj
traži svoje zvanje u državnoj službi? Ta Hrvati
idu u „državni sabor“ peštanski, imadu u Pešti
svoje ministarstvo, imadu u zajedničkim ministar-
stvih svoje odsjeke — a za sve im to treba znanja
magjaronštine.

Nije li u tom stroga logika? Vi možete naše
umovanje pobiti samo tim, ako zadovoljite hrvat-
skomu narodu podigav žudjeno sveučilište u Za-
grebu.

Ovaj bi se postupak dao sa gledišta obćenite
prosvjete donjekle izpričati, kada bi magjarski je-
zik bio jezikom kulturnim, koj bi našoj omladini
dao ključ do znanosti, i kada bi peštansko sve-
učilište stajalo na visini nauke. Ali ovdje nema
ni jednoga ni drugoga uvjeta. Sam nepristani Ma-
gjarina, kojemu oholost nije uma pomela, priznati
će bez okolišanja, da mu knjiga nedaje nuždih
za višju izobraženost sredstvih, pa da on sam
mora poseći za tuđom njemačkom, franczkom
itd. knjigom, uzhtie li mu se unići u svetinju na-
uke i znanosti. S te je dakle ruke magjarski je-
zik svakomu inostrancu suvišan, pače prava dan-
guba i bezposlica, u koliko mu je drugi kulturni
jezik i onako potrebit. Mi hvalimo nastojanje Ma-
gjarah oko nauke u svojem jeziku, te i od njih
zahtjevamo, da priznaju jednako naše nastojanje
u narodnom nam jeziku; ali bit će valjda tako
pravedni, pa priznati, da nitko na svijetu nećuti
potrebe upoznati se magjarskim jezikom radi nauke
i znanosti.

Jednako se imade stvar s drugim uvjetom.
U kako je kukavnom stanju peštansko sveučilište
pripravljat ćemo riečmi jednoga magjarskoga ro-
doljuba*), ne dakle svojimi, da nam tko god ne-
podmetne pristranost i nužgredne namjere.

Ugarski sabor god. 1848. htjede kako ostale
zavode tako i peštansko sveučilište preustrojiti; on ga
je čl. XIX proglasio državnim zavodom podčiniv ga ne-
posredno ministarstvu nastave, izjavio slobodu pod-
učavanja i učenja, te izvedenje ovoga načela po-
vjerio rečenomu ministarstvu. Nastala buna ostavi
i tu reformu, kano mnoge druge, na papiru. Ali
se malo kasnije njemačka vlada lati toga posla,
te preustroji u Ugarskoj javnu nastavu u obće i
sveučilište na pose po obćenitih načelih, koja su
mah preotela bila u cijeloj srednjoj Evropi, a
imenito u Pruskoj. Pisac se kano magjarski ro-
doljub tuži na germanizaciju bečkoga ministarstva
nastave, ali priznaje, da je ono podiglo peštansko
sveučilište na onu visinu, na kojoj nije bilo ni-
kada prije 1848. a niti poslje 1860 godine. „Bilo
bi — veli — svoje oči pred učini zatvarati, kad
se nebi htjelo priznati, da je peštansko sveučilište
pod pritiskom do duše absolutističkih okovah, po-
lagano najljepše provalo, i da je ono, imajući
uzvišenih učjenjakah, osvojilo ne posljednje mjesto
u savezu njemačkih sveučilištah.“ Pisac osobito

hvali liečnički fakultet, koj su bili podigli vještaci
i strukovnjaci profesori Czermak, Brühl, Seidel itd.
uz domaćega Balassu.

Nastala god. 1860; listopadskom diplomom
predana opet nastava ugarskoj vladi; peštansko
sveučilište postalo magjarsko, a što se dogodilo
s njegovim naučnim smjerom? „Vedro jutarnje
rumenilo sunca prosvjete — veli pisac — nije
dugo trajalo u Ugarskoj. Uzpostavom nastav-
nosti uveden je magjarski jezik kano nastavni
jezik i muzevi znanosti jednim potezom pera li-
šeni učiteljskih stolicah. S ovimi muzevi izseli se tak-
djer duh znanosti, na jednom budejnostno plemenitije
revnovanje omladine; alma mater postade pozori-
štem patriotskih demonstracijah. Kano što su
crno-žute stražarice kroz noć premaljane crveno-
bielo-zelenom bojom, tako se i nauka imala naglo
ponaroditi. A upravo ova je tjeskoba i naglost, kojom
se htjelo sve pomagjariti, glavno kriva, da znanost
u Ugarskoj sada poslje deset godina skoro ništa
stoji, nego li u početku ovoga stoljeća. Nauka je
bila žrtvovana jeziku, misao ništavoj formi. Što
se je u politici dobilo, to se je i platilo težikom,
duboko u mozak cijeloga naroda zasizajućim gu-
bitkom u prosvjeti.

Tako je peštansko sveučilište po sudu ma-
gjarskoga rodoljuba u nazadak udarilo. Magjarska
vlada otjerala je na jedanput sve inostrance, koji
su služili sveučilištu na čast, a nije se pobrinula,
da stvori, odgoji ili nadje dostojne zamjenike. Odavle
su mnoge stolice opustile, mnoge napunjene nevje-
žami i nesposobnjaci, a gdješto po dvie tri nauke
povjerene jednoj sili. Tako o posljednjem navodi
pisac primjer u juridičkom fakultetu; gdje mu
jedan jediti profesor predaje povjesti sveobćega i
ugarskoga prava, pak i privatno pravo; opet je-
diti profesor predaje narodno gospodarstvo, ugarsko
državno pravo, znanost financijah, politiku, nauku
o upravi i županijah, pak je taj profesor k tomu
poslanik ugarskoga sabora i član financ. odbora.
Ta ni veleumi nebi mogli tolikih strukah sva-
dati; odavle sledi, da profesor pored najbolje volje
nemože unići u dubljine svoje nauke; on pliva po
njezinjoj površini, a takovu površnost priobćeje svo-
jim slušaocem. Magjari se najradije bave pravo-
slovni nauki i politikom; oni su narod odvjet-
nikah i tablo-biroah; pak jim pravoslovni fakultet
na peštanskom sveučilištu neima više od sedam
redovitih učiteljah.

Ovi i tim podobnimi učini ovlaštaju pisca na
ovaj zaključak: „Magjarsko sveučilište za-
uzima posljednje mjesto među svimi
sveučilištima cijeloga svijeta.“ Kako ova ku-
kavština magj. sveučilišta na javan život Ugarske
djeluje, to priznaje rodoljubivi pisac ovimi riečmi:
„Zemlja koja neima dobrih naučnah, mora vjeko-
vito ostati na nižem stepenu kulture; a mi po-
ćimamo polaganom osjećati žalostnu istinitost ove
tvrdnje. Prispodobite naše odvjetnike, naše lieč-
nike s inostranimi; promotrite naše sudove, činov-
nike, profesore, ali nepristrano a ne kroz objo-
disane naočale svojeljubja i uobraživanja; pa ćete
vidjeti, koliko mi Magjari zaostasmo.“

I javno mnijenje u Ugarskoj odvraća se od
takova sveučilišta, kakovo je sada peštansko; što
se tim utvrđuje, jer velik diel omladine, koliko i
je rodoljubja, te bi najvoljela slušati nauke u ma-
terinskom jeziku, bježi magjarsko sveučilište i po-
hadja inostrana, daleko vrstnija od domaćega, ka-
no što je bečko, gradačko, praško itd. Juriste su
radi budućega u Ugarskoj zvanja vezani na pe-
štansko sveučilište i domaće pravoslavne akade-
mije; pa ipak polazilo je n. pr. god. 1865 ugar-
skih djakah 213 pravoslavni fakultet u Beču; ugar-
ski juriste, kojim sredstva iole dopuštaju, idu u
Beč, kako pisac dokazuje, bar u I i II tečaj pravo-
slovnih naukah, u kojih se pravo-povjestni i poli-
tički predmeti predavaju, što no su u Pešti veoma za-
nemareni. Kolikoga je ugleda tek liečnički fakultet
na peštanskoj universiteti u samoj Ugarskoj, iz-
vodi pisac iz onoga statističkoga podatka, iz ko-
jega se bjelodano vidi, da broj njegovih slušate-

*) Zur Reform des Universitäts-Wesens in Ungarn.
Pest 1870.